

Motion till riksdagen

1987/88:Jo69

av Lars Ernestam m. fl. (fp)

med anledning av prop. 1987/88:165 om reglering
av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

Regeringens proposition 1987/88:165 om reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m. åskådliggör den omöjliga situation som den hittills bedrivna jordbrukspolitiken försatt vårt jordbruk i.

I propositionen redovisas att prisförhandlingar har ägt rum utifrån prisregleringslagen. Parterna, lantbrukarnas förhandlingsdelegation — beundransvärd för förmågan att hålla samman alla sinsemellan disparata intressen inom jordbruket — och konsumentdelegationen — som likaledes är värd beundran för förmågan att företräda oorganiserade konsumenter — har ej lyckats komma överens. Efter att ha lagt fram ett slutbud om ett tvåårigt avtal, som förkastades av en förhandlingspart, har statens jordbruksnämnd lagt förslag om en ettårig uppgörelse som regeringen i allt väsentligt ställt sig bakom.

Priserna för huvuddelen av jordbrukets produkter fastställs alltså på administrativ väg. Bakom varje förhandlingsomgång ligger ett enormt arbete, bestående av bl. a. kontinuerlig faktainsamling, uppföljningar och analyser utförda inom departementet, av statens jordbruksnämnd, lantbruksekonomiska samarbetsnämnden och LRF.

Trots allt arbete som lagts ned, och som denna gång resulterat i att jordbruket och förädlingsindustrin som omfattas av regleringen föreslås få ett tillskott på ca 1,4 miljarder kronor nästa budgetår, så vet vi på förhand att såväl bönder som konsumenter kommer att vara missnöjda med resultatet. Bönderna, därför att överproduktionen med åtföljande förluster vid export till världsmarknadspriser sänker produktpriserna till en nivå som ger en mycket låg timersättning för eget arbete. Konsumenterna, därför att exportförlusterna även övervältras till dem genom avgifter — t. ex. förmalningsavgifter på mjöl — och skatter.

Så länge vi behåller nuvarande system där staten medverkar till administrativt fastställda priser och lämnar avsättningsgarantier stimuleras den enskilda lantbrukaren till att söka öka sin produktion. Temporärt kan vi dämpa överskotten på olika produkter genom produktionshämmande åtgärder såsom tvåprissystem, investeringsstopp, trädesavtal, mjölk-, kött- och fläskpensioner, kontraktsodlingar och avgifter på produktionsmedel.

I propositionen föreslås att tvåprissystemet för mjölk och investeringsförbudet för djurstallar avvecklas. De infördes som temporära åtgärder och

har nu varit i kraft så länge att regeringen anser de negativa effekterna bli för stora om de inte avvecklas.

Till följd av låga världsmarknadspriser kostar överskottsproduktionen i dag näringen/staten/konsumenterna över 2 miljarder kronor/år. Det finns ej något som tyder på att världsmarknadpriserna kommer att öka inom överskådlig framtid. Och det är uppenbart att vi inte i längden kan acceptera exportförluster av denna storlek. Att fortsätta regleringsvägen och på gårdsnivå kvotera all produktion anser vi inte utgöra något alternativ. Det vore att i praktiken införa planekonomi på jordbrukets område med en enorm ytterligare byråkrati. Därför måste vi gå åt motsatt håll och från nuvarande regleringsekonomi komma över på en mer marknadsanpassad hushållning.

Jordbruket är en långsiktig verksamhet som på en rad områden har stor påverkan på samhällslivet. Därför måste radikala förändringar föregås av ett noggrant utredningsarbete. Folkpartiet har under tre år yrkat på att en ny parlamentarisk jordbruksutredning tillsätts med uppdrag att utarbeta en ny jordbrukspolitik, byggd på större miljöhänsyn och minskad reglering. I årets jordbruksmotion framhöll vi att vi tror att det är möjligt att avskaffa prisregleringslagen om vi samtidigt inför en arealersättning.

Folkpartiet har hittills inte fått gehör för kravet på en ny jordbruksutredning. Vi beklagar att jordbruket därmed får vänta på en omläggning som de flesta inser är nödvändig och som skulle förstärka svenskt jordbruks konkurrenskraft inför kommande EG-samarbete.

Investeringsförbudet

I propositionen föreslås att förbudet mot nybyggnad av djurstallar för nötkreatur och svin förlängs ytterligare ett halvt år. Detta "tillfälliga" förbud — som fram till förra året även omfattade höns — har varit i kraft sedan 1983. Folkpartiet har hela tiden motsatt sig detta förbud. Om man tillgriper selektiva åtgärder för produktionsanpassning är det viktigt att åtgärderna är tidsbegränsade, ty de åstadkommer komplicerade detaljregleringar, och dessa blir på sikt effektivitetshämmande.

Regeringen motiverar förslaget att förlänga investeringsförbudet t. o. m. den 31 december 1988 med att riksdagen inom kort kommer att anta en ny djurskyddslag och nya bestämmelser om miljöförbättrande åtgärder inom jordbruket. I dessa sammanhang kommer lantbruksstyrelsen att skriva tillämpningsföreskrifter — som bl. a. reglerar ytor och system för djurhållning — som förväntas träda i kraft den 1 januari 1989. Av praktiska skäl accepterar vi regeringens förslag. Vi vill samtidigt starkt understryka att förbudet måste avvecklas den 31 december 1988 och att eventuella förslag om ytterligare förlängning inte kommer att accepteras.

Tvåprissystemet för mjölk

För att nedbringa överskottsproduktionen på mjölk medverkade regeringen till att mejerinäringen på försök fick införa tvåprisbetalning för mjölk

Mot. 1987/88
Jo69

under perioden 1 juli 1985—30 juni 1988. Systemet har inneburit att mjölkproducenterna erhållit hemmamarknadspris för den andelen av produktionen som kunnat avsättas på den svenska marknaden och världsmarknadspris på eventuell överskjutande kvantitet. Regeringen föreslår att tvåprissystemet förlängs ett år och således avvecklas den 30 juni 1989.

Statens jordbruksnämnd har under våren gjort en utvärdering av systemet. Det har därvid konstaterats att systemet varit effektivt när det gällt att styra totalproduktionen av mjölk. Genom tvåprissystemet har producenterna fått tydligare prissignaler än tidigare. Genom att överskottsproduktionen har kunnat begränsas har avräkningspriset under försöksperioden välbehövligt kunnat höjas.

Men de negativa sidorna av systemet framgår också av utvärderingen. Det drar betydande administrativa resurser, och det är svårt att åstadkomma rättvisa mellan olika producenter. Eftersom systemet administrerats av branschen har lantbrukare som ansett sig felaktigt bedömda av mejerinäringens dispens- och ansvarsnämnd icke kunnat överklaga till opartiskt organ.

Systemet begränsar vidare den enskilde producentens möjlighet att driva sitt företag på det sätt han önskar och sätter därmed ned hans initiativkraft och effektivitet. De producenter som ingår i systemet och därmed har sina kvoter får en prioriterad ställning gentemot andra, vilket innebär en konkurrensbegränsning. En sådan begränsning uppkommer också genom att möjligheterna för nyetablering begränsas. Härigenom åstadkom s på sikt en icke önskvärd låsning av strukturen inom näringen.

Det finns betydande risk för att mjölkkvoterna successivt kapitaliseras i gårdspriserna. Detta kan, tillsammans med utbudsbegränsningen, på sikt höja konsumentpriserna på mjölk och övriga mejeriprodukter utöver vad som är motiverat av kostnadsskäl.

Företrädare för LRF har vid hearing i jordbruksutskottet framfört farhågor att en avveckling av systemet och en därmed uppkommen överproduktion och prissänkning först kommer att slå ut Norrlandsproducenter. Man medgav att systemet inte bör permanentas men hävdade att om avvecklingen sker på tre år i stället för ett så blir de negativa följderna mindre. Den outnyttjade båsplatskapaciteten bedöms vara mindre då, liksom risken för att spannmålsodlare går över till mjölkproduktion.

Folkpartiet är principiellt motståndare till den sortens reglering som tvåprissystemet utgör och som innebär att man på gårdsnivå reglerar produktionen. Vi har vägt de fördelar som framförts för att med hänsyn till den situation som jordbruket för närvarande befinner sig i förlänga systemet ytterligare en period mot de nackdelar som systemet har, och förordar efter denna sammanläggning en avveckling per den 30 juni 1989.

Vi anser dock att särskilda åtgärder är påkallade för producenterna inom stödområdet. Jordbruksproduktionen har tyvärr fortsatt att minska i den delen av landet, och för så gott som alla produkter är nu produktionen inom området lägre än konsumtionen. Av såväl regionalpolitiska skäl, som av försvars- och beredskapsskäl, måste denna utveckling hejdas.

Regeringen föreslår i propositionen att ett belopp om 100 milj. kr. av överskott från införselavgifter för budgetåret 1986/87 överförs till statskas-

san. Vi anser att dessa medel bör stanna inom jordbruksekonomin och reserveras för justering av producentpriset på mjölk inom stödområdet för den händelse ett avskaffande av tvåprissystemet skulle leda till kraftigt sänkt pris.

Vi har också noterat av statens jordbruksnämnds rapport till regeringen (prop. 1987/88:165 bil. I s. 46) att lantbrukarnas förhandlingsdelegation föreslagit att under en treårsperiod 6 milj. kr. anvisas av utomramsmedel för forsknings- och rådgivningsarbete rörande landsbygdsutveckling vid lantbruksuniversitetet. Jordbruksnämnden har dock inte hunnit bereda frågan.

Landsbygdsutvecklingen är starkt beroende av jordbrukets utveckling, icke minst inom stödområdet där jordbruket har en avgörande betydelse som bas för kombinationsverksamhet. Landsbygdsutvecklingen uppmärksammas nu internationellt — 1988 har utnämnts till landsbygdsår — och i vårt land har kampanjen "Hela Sverige skall leva" dragits i gång. Den är inte uppbyggd på statliga lokaliseringsmedel, utan den går ut på att mobilisera den kreativitet och initiativkraft som finns hos landsbygdsbefolkningen för en positiv utveckling. Kampanjen har små egna ekonomiska resurser, och folkpartiet anser det vara angeläget att lantbruksuniversitetet får begärda resurser för att kunna ställa sitt kunnande till kampanjens förfogande. Riksdagen bör därför för budgetåret 1988/89 ställa 2 milj. kr. av regleringsmedel till lantbruksuniversitetets förfogande för det nämnda ändamålet.

Statens delansvar för överskottsarealen

Riksdagen beslöt våren 1985 att samhällets delansvar för överskottsarealen skall vara 40 % räknat vid normalskörd. I proposition 1984/85:161 redovisas en beräkning som Livsmedelskommittén (LMK) gjort: "Samhällets kostnader beräknas första året bli 160 milj. kr. för att därefter minska. En uppskattning av kostnaderna beräknas för en femårsperiod till 600 milj. kr."

Av LMK:s rapport framgår att kommittén utgått från en överskottskvantitet vid normalskörd om 1 milj. ton till en exportkostnad av 40 öre/kg. Vidare framgår att LMK räknade med att världsmarknadspriserna på spannmål skulle öka reallt och att överskottskvantiteten av spannmål förväntades minska genom att bönderna övergick till odling av andra alternativ, bl. a. för energiändamål. Vår bedömning är att det var med anledning av att världsmarknadspriserna förväntades öka och exportkvantiteten minska som LMK räknade med sjunkande exportkostnader.

Såväl i ovan nämnda proposition som i jordbruksutskottets betänkande (JoU 1984/85:33) framhålls att det i första hand ankommer på jordbruket att aktivt arbeta för att anpassningsåtgärder på vegetabilieområdet leder till att samhällets delansvar i finansieringen av överskottsproduktionen kan upphöra.

Våren 1985 beslöt riksdagen att statens andel i fråga om exportkostnaden för 1985 års skörd skulle fastställas till 40 % på 1 milj. ton till den faktiska exportkostnaden 84,5 öre/kg. Härmed gick riksdagen emot jordbruksmi-

nistern, som hävdar att det var den exportkostnad om 40 öre/kg som LMK två år tidigare beräknat som skulle gälla.

Att riksdagen icke samtidigt gick på den faktiska exportkvantiteten — som var betydligt större än 1 milj. ton — sammanhänger enligt vår tolkning med det ansvar som näringen fått för anpassningsåtgärder.

I föreliggande proposition anger jordbruksministern att han beräknat statens ansvar för 1988 års skörd till 250 milj. kr. Han har därvid utgått från riksdagens beslut "att statens delansvar skall utgöra 40 % av kostnaderna för exportöverskottet vid normalskörd (1 000 milj. kg) och att delansvaret skall trappas ned under den femårsperiod för vilken staten påtagit sig detta ansvar".

Vi kan dock inte finna att riksdagens beslut 1985 innebar att statens ansvar — satt till 40 % — skulle trappas av under femårsperioden. Däremot räknade LMK — som vi tidigare redovisat — med att kostnaden för spannmålsexporten skulle sjunka under perioden.

Med hänsyn till näringens ansvar för anpassningsåtgärder och riksdagens beslut 1986 anser folkpartiet att den kvantitet som statens delansvar skall beräknas på skall utgöra 1 milj. ton. Men i likhet med riksdagens bedömning 1985 skall den faktiska exportkostnaden per kg ligga till grund. Om denna överstiger 62,5 öre/kg — vilket angivna 250 milj. kr. ger utrymme för — får ytterligare medel anvisas för att täcka statens 40-procentiga delansvar. Någon avtrappning av procentsatsen 40 eller faktiskt belopp har riksdagen inte beslutat om.

Hemställan

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställer vi

1. att riksdagen avslår regeringens förslag om att 100 milj. kr. av överskottet av medel från införselavgifter skall överföras till statskassan,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om reservering av medel för att vid behov justera producentpriset på mjölk inom stödområdet,
3. att riksdagen beslutar att 2 milj. kr. av regleringsmedel skall ställas till lantbruksuniversitetets förfogande för forsknings- och rådgivningsarbete rörande landsbygdsutveckling vid lantbruksuniversitetet,
4. att riksdagen med avslag på regeringens förslag i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om statens delansvar för överskottsarealen.

Stockholm den 10 maj 1988

Lars Ernestam (fp)

Bengt Rosén (fp)

Leif Olsson (fp)

Anders Castberger (fp)

Mot. 1987/88
Jo69

